

**Підходи та практика організації волонтерської діяльності:
європейський досвід
Пилипенко Я.Р.**

Вступ

Дослідження соціального феномену волонтерства становить інтерес для науковців усього світу. У Всесвітній Декларації Волонтерства відзначається, що «...волонтерська діяльність становить фундамент громадянського суспільства, привносячи в життя людей потребу в мирі, свободі, безпеці та справедливості» [1]. Світове співтовариство визнає волонтерський рух способом збереження та зміцнення загальнолюдських цінностей, реалізації прав і обов'язків громадян, особистісного зростання шляхом усвідомлення людського потенціалу. Важливого значення, особливо в кризові періоди суспільного буття, набуває волонтерська діяльність, спрямована на зняття соціальної напруги шляхом підтримки найбільш знедолених категорій населення; забезпечення гідного існування громадян, які в силу об'єктивних причин не здатні піклуватися про себе самостійно; «заповнення» недоліків державної соціальної політики.

У закордонній практиці волонтерська діяльність переважно розуміється як добровільна допомога індивіда або групи людей, що не приносять ніякої матеріальної чи фінансової користі. Добровільні вчинки можуть набувати будь-яких форм: від зняття звичних соціальних конфліктів до участі у подоланні глобальних проблем суспільства, проте її магістральна ідея полягає у безкорисливому прагненні волонтерів до покращення добробуту певної спільноти, насамперед за рахунок оперативного реагування та надання ефективної адресної соціальної допомоги, що відповідає потребам і запитам конкретної людини; поширення гуманістичних та альтруїстичних ідей та настроїв у суспільстві тощо.

Волонтерська діяльність досліджується педагогами, психологами, соціологами, філософами, культурологами, економістами, менеджерами, вивчається в історичному, психологічному, правовому полі, в галузі соціології,

соціальної педагогіки, соціальної роботи, соціального менеджменту та соціальної психології.

У Законі України «Про волонтерську діяльність» зазначається, що:

«Волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги» [2].

«Волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» [2].

«Волонтерська допомога – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами» [2].

Волонтерський рух, на думку Л. Камінської «...є широким поняттям, різновидом суспільних рухів, які пояснюють як тип колективної дії, спрямованої на зміни, є втіленням спільного прагнення всіх суб'єктів волонтерської діяльності до подолання соціальних проблем» [3, с. 91].

На думку І. Зверєвої «... волонтерський рух – це добродійна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства в цілому» [4, с. 38].

Як зазначено у Законі України «Про волонтерську діяльність» визначено напрямки волонтерської діяльності, серед них «... здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги; надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів» [2].

Розглядаючи в межах визначених напрямів підготовку майбутніх учителів-волонтерів в університетах, дотримуємося думки О. Кін, про те, що «... волонтерська діяльність у вищій школі України відповідає типам і напрямам роботи проектів міжнародної волонтерської діяльності MENT (допомога незахищеним категоріям населення, людям похилого віку, ветеранам війни та праці,

реабілітаційна робота, організація таборів для людей з особливими потребами); SOC, HIST (реалізація соціальних програм, поширення знань, проведення конференцій, фестивалів та акцій); ENVI (еколого-природоохоронна діяльність, організація роботи екологічних таборів); KIDS (викладацько-просвітницька та організаційно-виховна діяльність, організація роботи дитячих таборів) тощо» [5, с. 207].

В. Голуб диференціює названі категорії наступним чином: «Волонтерська діяльність – це система добровільного, усвідомленого, організованого, суспільно корисного застосування знань, умінь та навичок людини (людей) у вільний від основної зайнятості час, яке не передбачає фінансової винагороди» [6, с. 28-29]. Також, автор проводить дефінітивний аналіз поняття «волонтеріат», тлумачачи його як «...певну сукупність суб'єктів волонтерської діяльності та усього її ресурсу, що застосовується в процесі її проведення». З метою спрощення розуміння волонтерський рух В. Голуб пропонує його ідентифікувати як діяльність волонтеріату.

Вагомою є думка Н. Вайнілович, яка наголошує на значенні волонтерської діяльності як «... важливого ресурсу професійного розвитку та морально-духовного становлення майбутніх педагогів, участь в якій сприяє самореалізації, особистісному росту, саморозвитку особистості, успішній соціалізації, допомагає одержувати навички взаємодопомоги та взаємопідтримки та має суспільно корисний характер» [7, с. 406].

О. Ванюшина, аналізуючи волонтерський рух в Україні доходить висновку, що «...волонтерство є важливим, популярним і поширеним засобом безкорисливої праці небайдужих добровольців, які вирішують складні проблеми людства та навколишнього середовища. Так, наприклад, до волонтерської діяльності залучено у Франції 19% населення, США – майже 56%, Японії – 26%, Німеччині – 34%» [8 с. 285].

Так, В. Вашкович визначає волонтерську діяльність як «специфічну форму благодійництва, добровільну, безоплатну діяльність, яка характеризується

вчиненням активних дій суб'єктом надання волонтерської допомоги на користь отримувача волонтерської допомоги з метою покращення його стану» [9 с. 46].

В. Болотова, Н. Ляшенко та Т. Байдак під волонтерською діяльністю розуміють «окремий вид соціальної активності, ознаками якого є відсутність винагороди (фінансове відшкодування повинне бути менше вартості виконаної роботи), добровільність, користь від діяльності (групі або особам, що одержують винагороду, або суспільству в цілому, навколишньому середовищу)» [10 с. 49].

Становить також інтерес підхід до поняття «волонтерська діяльність» І. Літяги та С. Ситняківської, які стверджують, що «волонтерська діяльність — це будь-яка соціальна, суспільно корисна, систематична та вмотивована неприбуткова діяльність фізичних і юридичних осіб, що проводиться шляхом виконання робіт, надання послуг громадянам, організаціям та суспільству загалом» [11 с. 117].

Волонтерська діяльність, на думку К. Сидоренка, це «специфічна форма благодійництва, добровільна, безоплатна діяльність, яка характеризується вчиненням активних дій суб'єктом надання волонтерської допомоги на користь отримувача волонтерської допомоги з метою покращення його стану» [12. с. 8].

І. Чайка, досліджуючи феномен волонтерства, визначає його як «суспільно корисну діяльність, що не має на меті досягнення інших цілей крім суспільного блага; волонтерство не є діяльністю на благо держави, воно не має політичного забарвлення, ґрунтується на загальнолюдських цінностях» [13. с. 77]

Розглядаючи волонтерство як соціокультурну практику, О. Проценко трактує його як «узвичаєні дії людини або групи людей, що мають добровільний, реципроний характер, спрямовані на вирішення соціальних проблем певних категорій населення та залежать від соціокультурного контексту, зокрема цінностей, норм, традицій, взірців поведінки тощо історично конкретного суспільства» [14. с. 6].

В. Сірко для характеристики сутності волонтерської діяльності пропонує наступне визначення: «Волонтерська діяльність — це добровільна, усвідомлена,

безкорислива, цільова, суспільнокорисна діяльність суб'єктів щодо надання допомоги на користь отримувача волонтерської допомоги» [15. с. 44].

Н. Грищенко вважає, що «волонтерство — це ефективний спосіб об'єднання зусиль і ресурсів суспільства та держави у вирішенні соціальних завдань, мобілізації громадської ініціативи, соціальної консолідації суспільства, метод впливу на підвищення ефективності соціальної політики і в цілому — досягнення благополуччя суспільства» [16. с. 78].

У результаті зміни політичних реалій життя в Україні трактування поняття «волонтерська діяльність» набуває нових рис. Так, О. Панькова, О. Касперович та О. Іщенко зазначають, що «на сьогодні під волонтерською діяльністю в Україні розуміють, насамперед, добровільну діяльність громадян чи громадських об'єднань, прямо чи опосередковано пов'язану з допомогою постраждалому від воєнного конфлікту мирному населенню, переселенцям і військовим» [17, с. 27].

Волонтерська діяльність вносить свою частку практичної соціальної допомоги у вирішенні різних соціальних, політичних, екологічних проблем людства. На сучасному етапі 41 волонтерська організація, що функціонує в понад 80 країнах світу, а відтак ці країни надають беззаперечну підтримку розвитку волонтерського руху. Як засвідчує практика, волонтерською діяльністю активно займаються 110 мільйонів людей по всьому світі.

Організація волонтерської діяльності вимагає вивчення історії питання, міжнародних та вітчизняних традицій, спеціальної літератури. Актуальність проблеми волонтерства полягає в тому, що волонтери не тільки добровільні помічники, які розуміють та відчувають біль та труднощі інших людей, волонтерство – це школа життя, росту і саморозвитку, яка допомагає виховувати, формувати себе як гуманну, високодуховну, культурну, ціннісно-орієнтовану особистість із здатністю та бажанням творити в душі найкращих гуманістичних надбань людства. Оскільки для молодих людей важливо самореалізуватися, передавати свій життєвий досвід, знання, набувати нового досвіду, відчувати

свою необхідність, а також бути причетним до колективної роботи, мати підтримку й уникати самотності.

1. Основні аспекти організації волонтерської діяльності

Волонтерство є невід’ємною складовою розвиненого суспільства, що сприяє його зростанню та процвітанню. Волонтерська діяльність є значущою не лише для людей, які потребують допомоги, а й для самих волонтерів, яким волонтерство дає можливість самореалізуватися через надання допомоги іншим. Міжнародні організації такі як Генеральна Асамблея ООН, Європейський парламент та Парламентська асамблея Ради Європи, закликають суспільство визнавати цінність волонтерства та сприяти залученню волонтерів до різноманітних видів волонтерської діяльності.

У контексті нашого дослідження є важливим аналіз європейського досвіду організації волонтерської діяльності та заохочення волонтерства, обговорення загальних проблем організації волонтерства.

На основі аналізу літератури нами виокремлено такі ключові характеристики волонтерської діяльності:

1. Волонтерство передбачає діяльність або дію. Волонтерська діяльність – це діяльність, яка сприяє покращенню життя суспільства через певні дії, яка здійснюється безкоштовно та включає в себе добровільне надання допомоги та підтримки тих, хто цього потребує. Крім того, діяльність має здійснюватися у визначений проміжок часу, згідно з міжнародними стандартами, не менше однієї години.

2. Неоплачувана волонтерська робота. Волонтерство, за визначенням, є діяльністю без оплати чи компенсації. Однак волонтери можуть отримувати стипендію або відшкодування необхідних витрат (таких як проїзд і проживання), не порушуючи законодавства. Така фінансова підтримка не становить великої винагороди, все залежить від стандартів та правової бази регіону, де відбувається волонтерство.

3. Волонтерство є справою сумління. Добровільність не повинна бути примусовою і повинна включати елемент вибору. Винятком із визначення добровільної служби є неоплачувана робота за рішенням суду, яка є частиною покарання у вигляді позбавлення волі або військової служби.

4. Волонтерська діяльність має індивідуальну (безпосередню) та організаційну форми. Загалом, волонтерська діяльність має включати волонтерську діяльність як з боку організації, так і для неї, або безпосередньо з певним домогосподарством. Але деякі країни відокремлюють ці дві форми й регулюють волонтерську роботу лише на основі регулювання.

5. Волонтерська робота може здійснюватися в різних регіонах та містах країни, та поза межами країни, також не обмежується конкретним бенефіціаром.

Крім того включає волонтерську діяльність у всіх видах громадських організацій, таких як некомерційні організації, уряди, приватні компанії тощо. Однак у багатьох країнах неприбутковим організаціям і державним установам дозволяється діяти як волонтерські організації.

2. Аналіз європейського досвіду організації волонтерської діяльності

У 1982 році створено Альянс Європейських волонтерських організацій, змістом діяльності якого є координація низки волонтерських організацій та спілок, розташованих на європейському континенті [18]. Наведемо приклади повноцінних членів Альянсу Європейських волонтерських організацій.

Швеція

Розглянемо досвід Швеції, яка є одним із найкращих прикладів країн із глибоко вкоріненими традиціями волонтерства. Пріоритетом цієї країни є збереження автономії та самостійності, тому усі питання, що виникають у сфері волонтерської діяльності, вирішуються на основі демократії. Щодо організації волонтерської діяльності, між волонтером та приймаючою організацією укладаються контракти. Волонтерство у Швеції пропонує різні можливості для участі у різних проектах та допомоги тим, кому це необхідно. В країні активно

підтримується культура волонтерства та безліч організацій, які координують добровольчі програми. Волонтерство може включати допомогу в соціальних проектах, екологічних дослідженнях, роботу з молоддю, допомогу біженцям та багато іншого. Для участі у волонтерстві у Швеції створено низку організацій, які займаються координацією добровольчих програм, зокрема: Шведський волонтерський центр (Swedish Volunteer Centre)- це національна організація, яка пов'язує волонтерів із різними проектами усією Швецією [19]; Міжнародна волонтерська служба (International Voluntary Service) - ця організація пропонує волонтерські програми як для шведів, так і для іноземців, дозволяючи їм працювати в різних галузях, включаючи соціальну допомогу, охорону навколишнього середовища, культуру та освіту [20]; Європейський корпус солідарності (European Solidarity Corps)-програма Європейського Союзу, яка надає молоді можливість брати участь у волонтерських проектах по всій Європі, включаючи Швецію [21].

Велика Британія

Важливим у нашому дослідженні є досвід Великої Британії, яка має високі показники у розвитку волонтерської культури та пропонує багато можливостей для тих, хто хоче допомогти іншим. Для реалізації себе як волонтера у Великій Британії створені спеціальні організації та зреалізуються проекти, які запрошують людей до співпраці у сфері волонтерства. До прикладу, це місцеві благодійні організації або ж волонтерські центри, які координують волонтерську діяльність, допомагають потенційному волонтеру знайти проекти, які відповідають інтересам та навичкам. У Великобританії поширені такі напрями волонтерської діяльності як захист навколишнього середовища, допомога безпритульним, людям похилого віку чи дітям, медичне обслуговування тощо. Також існує багато громадських та благодійних організацій, які пропонують волонтерські програми та надають допомогу соціально незахищеним верствам населення. Наприклад таких як Волонтерські Питання (Volunteer Matters) робота якої спрямована на співпрацю з громадами, задля подолання труднощів, боротьби

із соціальною ізоляцією та самотністю, покращення здоров'я, розвитку навичок та можливостей, а також соціальної підтримки [22].

Латвія

Волонтерство є важливою частиною суспільного життя Латвії. Незважаючи на законодавчі ініціативи щодо прийняття окремого закону про волонтерство, у Латвії досі немає єдиного закону, який регулює волонтерську діяльність. Визначення терміну «волонтер» можна знайти в Законі про асоціації та фонди 2003 року, згідно з яким, волонтер може вимагати відшкодування своїх витрат [23]. Організація волонтерської діяльності Латвії спрямована на діяльність у соціальній сфері, освіті, культурі, спорті, екології та багатьох інших сферах, також волонтери працюють з дітьми, молоддю, людьми похилого віку, безпритульними, з людьми з особливими потребами та іншими соціально незахищеними групами населення. У Латвії є різноманітні можливості для волонтерства, латвійці беруть активну участь у організації різних соціальних проєктів, щоб допомогти людям, які цього потребують. Волонтерські організації в Латвії надають людям можливість брати участь у різних проєктах, таких як будівництво, підтримка в установах соціального обслуговування, організація культурних заходів і фестивалів, екологічні ініціативи тощо.

Польща

У Польщі є низка організацій, які пропонують різноманітні волонтерські проєкти, до яких можна приєднуватися та зреалізовувати власні ініціативи. Аналізуючи досвід Польщі варто зазначити волонтерські організації, які надають можливість розвиватися такі як: Міжнародна асоціація студентів економічних та некомерційних наук (Association internationale des étudiants en sciences économiques et commerciales), Фундація розвитку системи освіти (Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji) [24, 25]. Ці організації спрямовані на волонтерські проєкти в різних сферах, включаючи соціальну допомогу, освіту, культуру та навколишнє середовище, також допомагають майбутнім волонтерам знайти волонтерські проєкти через онлайн-платформи та волонтерські центри. Серед

них такі веб-сайти, як volunteermatch.org або idealist.org, на яких можна знайти оголошення про волонтерські ініціативи в різних країнах, включаючи Польщу.

Німеччина

Волонтерська діяльність в Німеччині є досить потужною та має велике культурне та соціальне значення. Соціальне та екологічне волонтерство є одними із найбільш популярних видів волонтерства в цій країні. Соціальне волонтерство включає в себе підтримку людей з обмеженими можливостями, допомогу людям похилого віку, підтримку безпритульних або біженців. Волонтери допомагають у щоденних потребах, організують розваги, сприяють соціалізації та надають емоційну підтримку. Екологічне волонтерство має на меті догляд за парками, лісами, річками та іншими екосистемами, адже у Німеччині існує багато природоохоронних проєктів. Волонтери можуть брати участь у прибиранні сміття, екологічній освіті та допомагати збирати дані для наукових досліджень. Окрім соціально-екологічного волонтерства поширеним є волонтерство у сфері культури, багато музеїв, галерей, фестивалів та інших культурних подій запрошуюють волонтерів, щоб допомогти в організації та проведенні заходів. На волонтерських засадах можна надавати медіа-підтримку відвідувачам, працювати з художніми галереями або допомагати з логістикою заходів. Для реалізації волонтерських ідей у Німеччині створено низку організацій таких як Добровільний соціальний рік у Німеччині (Freiwilliges Soziales Jahr) [26].

Франція

У Франції волонтерство має розвинену структуру та є важливою сферою громадянської діяльності. В країні є багато можливостей для волонтерства у різних сферах, таких як соціальна допомога, культура, освіта, охорона навколишнього середовища, спорт, громадський порядок та багато іншого. Однією з найпопулярніших організацій, яка залучає волонтерів у Франції, є Франція волонтерів (France Volontaires)-організація координує програми волонтерства та сприяє міжнародному обміну, пропонує різноманітні проєкти у різних галузях, таких як соціальна допомога, охорона навколишнього середовища, культура, освіта та інші. Також є багато інших організацій, які

пропонують взяти участь у волонтерській діяльності, деякі з них спрямовані на конкретні напрями, наприклад, допомога біженцям чи безпритульним.

Для того, щоб стати волонтером у Франції, можна зв'язатися з волонтерськими організаціями, які нададуть інформацію про доступні проекти. Також пошук волонтерських можливостей доступний через онлайн-платформи, які надають інформацію про волонтерські проекти у Франції. Важливо врахувати, що для волонтерства у Франції можуть бути встановлені певні вимоги, такі як мінімальний вік, рівень знання французької мови та інші. Організації, зазвичай, надають додаткову інформацію про ці вимоги та умови участі у своїх програмах.

Також існує багато волонтерських програм, які можуть залучити як місцевих жителів, так і іноземців. Наприклад, Державна служба (Service Civique) – це програма, яка дає можливість молодим людям від 16 до 25 років протягом певного періоду працювати волонтером у різних сферах, програма спрямована на розвиток громадянської свідомості та залучення молоді до суспільно корисних ініціатив [27]. Крім того, у Франції є багато інших організацій, таких як Червоний Хрест, Міжнародна Амністія та Грінпіс, які також запрошують до співпраці в різних сферах.

Литва

«Закон про волонтерів», ухвалений у червні 2011 року, дозволяє громадянам та іноземцям віком від 14 років легально перебувати в Литві задля участі у волонтерських програмах. [28]. У законі зазначаються такі принципи волонтерства як принесення користі суспільству та особистості, співпраця, різноманітність і гнучкість. У сфері волонтерства країна надає можливості волонтерської реалізації суспільно-корисних ініціатив через організації чи проекти, через місцеві некомерційні організації, благодійні організації чи громадські центри. Волонтерство здійснюється за такими напрямками як збереження навколишнього середовища, освіта, соціальні послуги, захист тварин або інші напрями, які вам подобаються. Волонтерство дає можливість навчатися, розвиватися та робити значний внесок у суспільство. Волонтерська діяльність –

це добровільна діяльність, яка здійснюється безкоштовно на благо громади. У Литві є низка організацій, які організовують волонтерську діяльність. Зокрема, Молодіжна лінія (Jaunimo linija) – неприбуткова організація, яка працює з молоддю та надає підтримку у складних життєвих ситуаціях, запрошує волонтерів долучатися до міжнародних програм і проєктів. [29]. Крім того, існує багато інших громадських організацій, які надають різні можливості для волонтерів, наприклад, допомагають в освіті, охороні здоров'ї, культурі, екології та багатьох інших сферах. Для здійснення волонтерської діяльності у Литві варто звернутися до конкретних організацій, або знайти інформацію на її веб-сайтах. Організації зазвичай вимагають, щоб волонтери заповнили заявку та пройшли певний процес відбору чи навчання. Особливістю організації волонтерської діяльності у Литві є значний волонтерський досвід, який дозволяє зробити внесок у місцеву громаду та формує позитивний вплив на суспільство.

Естонія

У багатьох країнах, у тому числі в Естонії, волонтерство є важливою частиною соціального та громадянського життя, в країні існує розвинена система волонтерства, яка дає можливість громадянам та іноземцям долучатися до різноманітних проєктів і допомагати громаді. Організації, які займаються волонтерством, можуть бути національними, регіональними або місцевими. Деякі з них спеціалізуються на конкретних сферах, таких як освіта, охорона навколишнього середовища, підтримка незахищених верств населення чи молодіжні ініціативи. В Естонії є декілька способів стати волонтером: зареєструватися як волонтер, зв'язатися безпосередньо з волонтерськими організаціями та подати заявку для участі у волонтерській діяльності, заповнити анкету та відвідати спеціальний навчальний курс або інформаційний семінар. Актуальним видом пошуку волонтерства, як і в кожній країні, у естонців є онлайн-платформи, які допомагають вам знайти можливості для реалізації волонтерських ідей. Серед популярних організацій Естонська національна агенція (Erasmus+ Youth in Action EstYES) і Вперед до волонтерства в Естонії (GoVolunteer Estonia), Європейська волонтерська служба (European Voluntary

Service) програма, яка пропонує молодим людям віком від 18 до 30 років можливість працювати волонтером як за кордоном, так і в Естонії [30, 31,32].

Італія

В країні найбільш актуальним є: гуманітарна допомога, де Італія бере активну участь у гуманітарних проектах, зокрема у зв'язку з міграційною кризою, волонтери можуть звернутися до організацій, які допомагають біженцям, мігрантам та людям, які опинилися у складних життєвих ситуаціях; захист навколишнього середовища: країна славиться своєю природною красою та культурною спадщиною, волонтери створюють умови для збереження природних заповідників, працюють над екологічними проектами чи реставрацією пам'яток культури; соціальна допомога: багато організацій працюють з людьми з особливими потребами, дітьми, людьми похилого віку та іншими вразливими групами, волонтери беруть активну участь та надають свою допомогу; освіта: в країні функціонує низка організацій, які працюють у сфері освіти та надають підтримку для дітей та молоді. Волонтером можна працювати у школах, дитячих садках або організаціях, які пропонують позашкільну освіту. Щоб стати волонтером в Італії, можна зв'язатися з такими організаціями, як Волонтери Італії (Volunteer Italia), Асоціація волонтерів для Італії (Associazione Volontari per l'Italia) або ж можна співпрацювати із місцевими благодійними організаціями, громадськими центрами [33].

Іспанія

Волонтерство в Іспанії має безліч можливостей, доступних у різних напрямках, що дозволяє робити внесок у важливі справи для громад, одночасно занурюючись у місцеву культуру. Іспанія має такі напрями волонтерства як соціальна робота, охорона навколишнього середовища, освіта, охорона здоров'я, захист тварин тощо. Для здійснення волонтерської діяльності в країні існує багато організацій, які сприяють працевлаштуванню волонтерів в Іспанії. Серед відомих – Волонтери в Іспанії (Volunteers in Spain), Проекти за кордоном і Волонтерські рішення. Деякі організації пропонують короткострокові проекти,

розроблені для мандрівників, а інші зосереджуються на довгострокових зобов'язаннях. [34].

3. Підходи та практика організації волонтерської діяльності в Україні

Волонтерство в Україні є популярною та важливою діяльністю, яка здійснюється у різних галузях, та має значний вплив на розвиток громадянського сектору. В країні є низка організацій, які пропонують можливості для волонтерів займатися добровільною роботою та здійснювати свій внесок у соціальні, екологічні, культурні та гуманітарні проекти.

Один з найвідоміших прикладів волонтерської діяльності в Україні – це волонтерський рух, який почався під час Революції Гідності в 2013-2014 роках. Тисячі людей з усієї країни об'єдналися, щоб надати підтримку протестувальникам, допомогти пораненим та зайнятися організаційною роботою на майдані. Після Революції Гідності волонтерський рух в Україні значно розширився.

Багато організацій були створені з метою надання допомоги військовим, постраждалим внаслідок війни на сході країни, внутрішньо переміщеним особам, дітям-сиротам, інвалідам, лікарням та багатьом іншим.

Волонтерство в Україні включає такі види діяльності:

- допомога в гуманітарній сфері (розподіл продуктів харчування, одягу та інших необхідних речей серед соціально незахищених верств населення, підтримка безпритульних, мігрантів тощо);
- підтримка військових (надання допомоги українським військовим, які беруть участь у військових діях, постачання військової техніки, медичного обладнання, ліків тощо);
- соціальна підтримка (допомога дітям-сиротам, людям з особливими потребами, літнім людям, сім'ям у складних життєвих обставинах, проведення розважальних та освітніх заходів);

– екологічні проекти (участь у прибиранні територій, екологічній освіті, захисті природи та тварин; культурні заходи: допомога в організації культурних заходів, фестивалів, виставок, концертів тощо).

Для участі у волонтерській діяльності в Україні можна звернутися до різних волонтерських організацій, фондів або місцевих громадських центрів, щоб дізнатися про можливості та проекти, які потребують допомоги. Також, часто волонтерські оголошення та проекти публікуються на різних онлайн-платформах та соціальних медіа. Наведемо приклади волонтерських організацій в Україні, які займаються різними гуманітарними, соціальними, екологічними та іншими питаннями:

– Товариство Червоного Хреста України – потужна і визнана суспільством організація, яка разом з громадськістю відповідає на гуманітарні та соціальні виклики, волонтерське об'єднання [35];

– Кожен Може – підтримка та допомога внутрішньо переміщеним особам [36];

– благодійний фонд Крила надії – підтримка онкохворих дітей та дітей, що потребують трансплантації органів [37];

– благодійний фонд Сергія Притули – допомога військовим [38].

Висновки

Отже, значну роль у розвитку та добробуті держави і суспільства відіграє волонтерство, оскільки волонтером може бути будь-яка людина, незалежно від статі, віку, релігії та інших особливостей, яка має бажання допомагати, не очікуючи при цьому на винагороду. Передусім, мова йде про допомогу людям похилого віку, дітям, позбавленим батьківської опіки, безробітним та ін. Волонтерство має постійно діючий інноваційний та творчий характер, тому що люди, які займаються цією діяльністю, на шляху своєї досконалості постійно використовують свій фізичний та інтелектуальний потенціали.

Аналіз європейського досвіду та характеристика практичних підходів організації волонтерської діяльності у європейських країнах дозволив нам дійти висновку про суттєві відмінності, що пояснюються законодавчою базою, рівнем

розвитку волонтерства та соціальною політикою. Зроблено висновок, що волонтерська діяльність є невід’ємною складовою громадянського сектору будь-якої держави та соціально-культурним феноменом суспільства, оскільки кожній державі, як і кожній людині, потрібна соціальна допомога. Зауважено, що історичні вектори розвитку волонтерства зумовлені значною мірою контекстом соціальної політики країни, а виникнення волонтерства як нового напрямку безкорисливої допомоги є результатом зростання соціальних потреб людства й важливим аспектом його розвитку.

Під час аналізу моделей організації волонтерської діяльності в країнах Європи досліджено, що важливим аспектом розвитку волонтерської діяльності є національні стратегії і програми соціально-економічного розвитку країн, волонтерські традиції та законодавча база, оскільки в багатьох країнах є низка законодавчих актів, які надають правовий захист волонтерам. Проте, в деяких країнах відсутнє національне законодавство (наприклад у Німеччині, Франції, Швеції, Латвії, Україні), яке б чітко регулювало питання волонтерської діяльності та статус волонтерів. Спеціальні закони, що регулюють волонтерську діяльність, прийняті у Польщі, Італії, Іспанії, Литві. У вище зазначених країнах створено низку державних програм для підтримки та розвитку волонтерів, що передбачають виплату соціальних стипендій, компенсацію витрат, пов’язаних з виконанням волонтерських завдань.

Аналіз європейського досвіду дозволив нам дійти висновку про те, що задля забезпечення організації волонтерської діяльності в Україні потрібно:

- унормувати нормативно-правову базу відповідно до європейських підходів;
- удосконалити функціонування реєстру волонтерських організацій та волонтерів;
- підтримувати розвиток соціального партнерства державних і громадських організацій;

– забезпечити можливість підготовки волонтерів як через участь у міжнародній мобільності, так і за рахунок навчання на базі вітчизняних навчальних закладів;

– активізувати роботу щодо популяризації волонтерства, соціально-правового супроводу волонтерської діяльності та співпраці з міжнародними волонтерськими організаціями.

У контексті адаптації в Україні зарубіжного досвіду регулювання волонтерської діяльності заслуговує на увагу більш детальне ознайомлення та використання досвіду Швеції щодо створення спеціальної структури, яка б відповідала за базу даних підбору волонтерів. Також цікавим для вивчення є досвід створення Фонду волонтерства, як це було зроблено в Італії за ініціативою Римської ощадної каси. Слід також звернути увагу на функціонування в Німеччині організацій, діяльність яких зосереджується на активних літніх громадянах.

Анотація

Для забезпечення інтеграції в світовий простір українська система освіти має орієнтуватися на основні цінності європейського досвіду організації волонтерської діяльності. Тому, підходи та практику організації добровільної, соціально спрямованої, неприбуткової діяльності в Україні слід узгоджувати з теоретико методологічними засадами організації громадянського простору європейських країн. З цією метою проаналізовано європейський досвід та охарактеризовано практичні підходи організації волонтерської діяльності у Великій Британії, Швеції, Іспанії, Італії, Естонії, Литві, Франції, Німеччині, Польщі, Латвії. Визначено, що виникнення волонтерства, як нового напрямку безкорисливої допомоги, є результатом зростання соціальних потреб людства, а розвиток волонтерства значною мірою зумовлений контекстом державної політики країни. Зроблено висновки, що волонтерство посідає особливе місце в громадянській структурі будь-якого суспільства, адже розглядається як прояв активного відношення людини до світу задля здійснення позитивних суспільних

перетворень та змін. Зазначено, що під час аналізу моделей організації волонтерської діяльності в країнах Європи важливим є дослідження національних стратегій і програм соціально-економічного розвитку країн, волонтерських традицій та законодавчої бази, оскільки в багатьох країнах є низка законодавчих актів, які надають правовий захист волонтерам. Виокремлено ключові характеристики волонтерської діяльності. Обґрунтовано, що волонтерська діяльність є значущою не тільки для людей, які потребують допомоги, а й для самих волонтерів, яким волонтерство дає можливість самореалізуватися через надання допомоги іншим.

Література:

1. Загальна декларація про волонтерську діяльність. (2011). Доступно з <https://old.dyvensvit.org/articles/2018.html>
2. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 за №3236. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення 12.02.2022).
3. Камінська Л.Ф. Теоретичні підходи до дослідження суспільних рухів. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Соціологія. 2010.№1-2. С. 91-93.
4. Зверєва, І. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія. Центр учбової літератури. Київ, 2008. 235 с.
5. Кін О.М. Розвиток волонтерської діяльності студентської молоді України наприкінці ХХ століття. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. Харків. 2015. Вип. № 50. С.201-212.
6. Голуб В.Л. Ключові поняття та категорії державного управління у сфері волонтерської діяльності. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. 2014. С. 25-30.
7. Вайнілович Н. Волонтерський рух у сучасному українському суспільстві: мотиваційний аспект. *Збірник наукових праць «Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства»*. 2010. №2. С. 407-410.

8. Ванюшина, О. Волонтерський рух в Україні: еволюція, сучасний стан та статус. Вісник Національного університету оборони України. 2015, 1 (44), С. 275-281.
9. Вашкович В. Опис волонтерської допомоги (завдання) у договорах про надання волонтерської допомоги. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 2. С. 46.
10. Болотова В. О., Ляшенко Н. О., Байдак Т. М. Волонтерська діяльність в Україні як вид соціальної активності. Грані. 2018. Т. 21. № 9. С. 49
11. Літяга І. В., Ситняківська С. М Практикум: соціальна сфера (workshop book: social sphere) автори-укладачі.: за заг. ред. проф. Н. А. Сейко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 117.
12. Сидоренко К. О. Адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Запоріжжя, 2013. С.
13. Чайка І. Ю. Волонтерство: сутність феномена та особливості його функціонування в сучасній Україні. Науково-теоретичний альманах «Грані». 2017. Т. 20. № 7(147). С. 77.
14. Проценко О. О. Волонтерські практики в умовах вимушеної міграції в сучасній Україні: чинники та наслідки актуалізації: дис. канд. соціол. наук: 22.00.04. Харків, 2021. С.6.
15. Сірко В. С. Адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2018. С. 44.
16. Грищенко Н. І. Волонтерський рух в сучасній Україні як стратегія розвитку молодіжного лідерства. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2018. Вип. 2(38). С. 78.
17. Панькова О. В., Касперович О. Ю., Іщенко О. В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. Український соціум. 2016. № 2(57). С. 27.

18. Альянс Європейських волонтерських організацій: веб-сайт. URL: <http://www.alliance-network.eu> (дата звернення 04.03.2023).
19. Шведський волонтерський центр: веб-сайт. URL: <https://www.volontarbyran.org> (дата звернення 05.04.2023)
20. Міжнародна волонтерська служба: веб-сайт. URL: <https://familylegacy.com/> (дата звернення 02.02.2023)
21. Європейський корпус солідарності: веб-сайт. URL: https://youth.europa.eu/solidarity_en (дата звернення 12.03.2023)
22. Волонтерські питання: веб-сайт. URL: <https://volunteeringmatters.org.uk/> (дата звернення 12.03.2023)
23. Про асоціації та фонди: Закон Латвії від 30. 10. 2003 р. URL: <https://www.refworld.org/> (дата звернення 17.04.2023)
24. Фундація розвитку системи освіти: веб-сайт. URL: <https://www.frse.org.pl/> (дата звернення 25.05.2023)
25. Міжнародна асоціація студентів економічних та некомерційних наук: веб-сайт: URL: <https://aiesec.org/> (дата звернення 9.05.2023).
26. Добровільний соціальний рік у Німеччині: веб-сайт: URL: <https://volunteer.reisen/> (дата звернення 16. 05. 2023).
27. Державна служба у Франції: веб-сайт: URL: <https://www.service-civique.gouv.fr/> дата звернення 03. 06. 2023).
28. Про волонтерів: Закон Литви від 22.06.2011 р. №XI-1500. URL: <https://www.ilo.org/> (дата звернення 07.06.2023).
29. Молодіжна лінія: веб-сайт: URL: <https://jaunimolinija.lt/lt/> (дата звернення 12.06.2023).
30. Естонська національна агенція : веб-сайт: URL: <https://www.salto-youth.net/> (дата звернення 12.06.2023).
31. Вперед до волонтерства в Естонії: веб-сайт: URL: <https://europeanvoluntaryservice.org/> (дата звернення 15.06.2023).
32. Європейська волонтерська служба: веб-сайт: URL: <https://esty.es/en/> (дата звернення 20.06.2023)

33. Асоціація волонтерів для Італії: веб-сайт: URL: www.volunteeritaly.org (дата звернення 19.06.2023).

34. Волонтери в Іспанії: веб-сайт: URL <https://atyla.org/> (дата звернення 23.06.2023).

35. Товариство Червоного Хреста України: веб-сайт: URL: <https://redcross.org.ua/> (дата звернення 23.06.2023).

36. Кожен Може: веб-сайт: URL: <https://everybodycan.com.ua/> (дата звернення 23.06.2023).

37. Крила надії: веб-сайт: URL: <https://krylanadiyi.org.ua/> (дата звернення 23.06.2023).

38. Благодійний фонд Сергія Притули: веб-сайт: URL: <https://prytulafoundation.org/> (дата звернення 23.06.2023).

Yaroslav Pylypenko

assistant of the department of elementary education

APPROACHES AND PRACTICE OF ORGANIZING VOLUNTEER ACTIVITIES: EUROPEAN EXPERIENCE

1. Basic aspects of organizing volunteer activities

2. Analysis of the European experience of organizing volunteer activities

3. Approaches and practice of organizing volunteer activities in Ukraine